

# Przemiany i uwarunkowania zmian w edukacji od XIX do XXI wieku oraz ich wpływ na życie dzieci.

Radostaw Janicki

Poziom edukacyjny: 12 lat/ klasa 6



czynimy świat lepszym

Podstawowe informacje na temat warsztatu można znaleźć:

1. W Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, dostępnej pod linkiem: [http://www.unesco.pl/fileadmin/user\\_upload/pdf/Powszechna\\_Deklaracja\\_Praw\\_Czlowieka.pdf](http://www.unesco.pl/fileadmin/user_upload/pdf/Powszechna_Deklaracja_Praw_Czlowieka.pdf)
2. W publikacji Polskiej Akcji Humanitarnej „Prawo do edukacji”

Temat warsztatu:

**Przemiany i uwarunkowania zmian w edukacji od XIX do XXI wieku oraz ich wpływ na życie dzieci.**

Autorka:

**Radosław Janicki**

Konsultacje merytoryczne: Sylwia Żulewska

Konsultacje metodyczne: Maria Jadczyk

Cele:

**Uczeń/uczennica wie, umie rozumie:**

- wie, czym jest powszechny obowiązek szkolny;
- umie opisać warunki pracy w XIX-wiecznych fabrykach;
- umie wskazać różnice w dostępie do edukacji w XIX i współcześnie;
- rozumie, czym jest szkoła
- rozumie znaczenie edukacji w życiu ludzi;
- rozumie przyczyny braku dostępu do edukacji.

**Hasła tematyczne**

- prawa dziecka, dostęp do edukacji,
- prawa człowieka, wykluczenie społeczne.

Poziom edukacyjny

(wiek uczniów i uczennic/ klasa)

12 lat / Klasa 6

**Odwołania do podstawy programowej:**

**Historia i społeczeństwo**

- 1.2 – podaje przykłady różnorodnych potrzeb człowieka oraz sposoby ich zaspokajania
- 1.5 – charakteryzuje społeczność szkolną, z uwzględnieniem swoich praw i obowiązków
- 4.4 – omawia wybrane prawa dziecka i podaje, gdzie można się zwrócić, gdy są one łamane

**Etyka**

- 3 – Człowiek jako osoba; godność człowieka
- Materiał edukacyjny Polskiej Akcji Humanitarnej
- 4 – Przyjmowanie odpowiedzialności za siebie.
- 5 – Prawa i obowiązki, zasady i reguły postępowania, w tym także w ruchu drogowym.
- 6 – Uczestnictwo w grupie, porozumiewanie się z innymi.
- 7 – Wolność i jej różne rozumienie, autorytety i wzory osobowe.
- 8 – Praca i jej wartość dla człowieka.

#### Co trzeba przygotować przed rozpoczęciem lekcji?

- Kartki papieru A2 lub A3 oraz kartki A4
- przybory do rysowania (kredki, flamastry, farby)
- zdjęcia klas z różnych części świata (załącznik 4)
- magnesy, taśma klejąca lub coś innego do przyklejenia/przyczepienia zdjęć klas z różnych części świata
- opisy bohaterów i bohaterów (załącznik 1)
- stwierdzenia do ćwiczenia „krok w przód, krok w tył” (załącznik 2)
- kartki z napisami „szkoła to przywilej”, „szkoła to obowiązek”, „szkoły są potrzebne”, „szkoły są niepotrzebne”.

| Czas       | Cel metody   | Opis metody   | Potrzebne materiały<br>(np. flipchart, link do filmu, załącznik nr...) | Uwagi i warianty ćwiczenia<br>Na co należy zwrócić uwagę? |
|------------|--|---|--|---|
| 2-3 minuty | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Zapoznanie uczniów i uczennic z tematyką lekcji.</li> </ul> | <p><b>1. Wstęp.</b></p> <p>Wyjaśnij uczniom i uczennicom, że na najbliższych dwóch godzinach lekcyjnych, tematem zajęć będzie „edukacja”. Podczas pierwszej godziny dowiedzą się, czy wszystkie dzieci chodzą do szkoły, jeżeli nie, to jaka jest tego przyczyna.</p> |  |   |

| Czas      | Cel metody   | Opis metody   | Potrzebne materiały<br>(np. flipchart, link do filmu, załącznik nr...)  | Uwagi i warianty ćwiczenia<br>Na co należy zwrócić uwagę?   |
|-----------|--|---|---|---|
| 5-7 minut | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Zapoznanie uczniów i uczennic z tematyką lekcji.</li> </ul> | <p><b>2. Historie dzieci.</b></p> <p>Poinformuj uczniów, że za chwilę poznają historię dzieci z różnych państw świata. Poproś aby każdy/a wylosował/a jedną historię, a następnie przeczytał/a ją samodzielnie w ciszy. Uprzedź, że historię, którą poznają będą bardzo ważne w kolejnym ćwiczeniu.</p> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Załącznik 1. (każda historia dziecka na osobnym kawałku papieru, postaraj się aby historie dzieci rozkładały się równo między uczniami i uczennicami)</li> </ul> | <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Ilość historii powinna być taka sama, jak liczba uczniów i uczennic.</li> <li>2. Należy zwrócić uwagę na słowa, które pojawiają się w tekście: uchodźca, obóz dla uchodźców czy uczniowie i uczennice dobrze je rozumieją?</li> <li>3. Należy podkreślić, że są to pojedyncze historie osób, które nie są odpowiednikami całych społeczeństw. W omawianych państwach sytuacja innych dzieci może być zarówno lepsza, jak i gorsza.</li> </ol> |

W

| Czas     | Cel metody   | Opis metody   | Potrzebne materiały<br>(np. flipchart, link do filmu, załącznik nr...)   | Uwagi i warianty ćwiczenia<br>Na co należy zwrócić uwagę?   |
|----------|--|---|--|---|
| 15 minut | <ul style="list-style-type: none"> <li>Refleksja nad przyczynami barier w dostępie do edukacji.</li> </ul> | <p><b>3. Krok w przód, krok w tył.</b></p> <p>Poproś uczniów i uczennice o powstanie, zaproś ich do wykonania następującego ćwiczenia:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>uczniowie stają w jednym rzędzie na środku sali/korytarza, tak by mogli iść w przód lub w tył</li> <li>nauczyciel odczytuje stwierdzenia dotyczące bohaterów i bohaterek historii (załącznik numer 2)</li> <li>uczniowie zgodnie z własnymi przemyśleniami, na podstawie historii bohaterów i bohaterek, reagują na przeczytane stwierdzenia robiąc krok w przód lub krok w tył, w zależności od odczytanej wskazówki. Jeśli stwierdzenie ich nie dotyczy zostają na swoim miejscu.</li> <li>po zakończeniu uczniowie rozglądają się gdzie, kto stoi.</li> <li>krótko opowiadają o swoim bohaterze/bohaterce.</li> </ul> <p><b>4. Omówienie – rozmowa z uczniami.</b></p> <p><b>Zadaj uczniom i uczennicom następujące pytania:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>Jak uczniowie/uczennice czuli się „spacerując”?</li> <li>Czy któreś stwierdzenie ich zaskoczyło?</li> <li>Czy osoby, które wylosowały tą samą osobę, są w tym samym miejscu? Skąd wynikają różnice?</li> <li>Dlaczego niektórzy częściej szli w przód niż w tył?</li> <li>Czy to było sprawiedliwe?</li> <li>Czego dotyczyło większość stwierdzeń?</li> <li>Być może wszystkie dotyczyły tego samego tematu</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>Załącznik 2. (Krok w przód, krok w tył) – egzemplarz dla prowadzącego.</li> </ul> | <ol style="list-style-type: none"> <li>Do wykonania tego zadania potrzebne jest miejsce. W razie braku miejsca w sali można wyjść na korytarz.</li> </ol> |



| Czas       | Cel metody  | Opis metody  | Potrzebne materiały<br>(np. flipchart, link do filmu, załącznik nr...)   | Uwagi i warianty ćwiczenia<br>Na co należy zwrócić uwagę?  |
|------------|---|--|--|--|
| 10 minut   | <ul style="list-style-type: none"> <li>Zastanowienie się nad nierównościami wśród dzieci, spowodowanymi brakiem dostępu do edukacji. Refleksja czy uczniowie i uczennice polskich szkół mogą mieć wpływ na zmianę tego stanu rzeczy.</li> </ul> | <p><b>5. Przyczyny braku dostępu do edukacji</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>Uczniowie i uczennice siadają w grupach zgodnie z wylosowanymi bohaterami.</li> <li>Na podstawie opisów podajcie przyczyny nie chodzenia lub trudności dzieci w chodzeniu do szkół.</li> <li>Przedstawienie efektów pracy grup - czyja historia + jaka przyczyna.</li> </ul>   | <ul style="list-style-type: none"> <li>Załącznik nr 3</li> <li>(Należy przepisać tabelkę na kartę papieru A3), każda grupa pracuje nad swoją tabelką.</li> <li>Potrzebne materiały: flamastry, karki papieru.</li> </ul> | <p>Informacje można zapisać w tabeli, załącznik 3</p> <p>Jeśli czas na to pozwoli uczniowie i uczennice mogą zastanowić się, czy będąc społecznością szkolną, mogą którąś z przyczyn zniwelować, czy w ogóle mają na to wpływ?</p> |
| Czas       | Cel metody  | Opis metody  | Potrzebne materiały<br>(np. flipchart, link do filmu, załącznik nr...)   | Uwagi i warianty ćwiczenia<br>Na co należy zwrócić uwagę?  |
| 2-3 minuty | <ul style="list-style-type: none"> <li>Porównanie sytuacji współczesnych dzieci z tymi żyjącymi w XIX w.</li> </ul>   | <p><b>Wyjaśnij, że w XIX w. zaczęło zmieniać się położenie dzieci.</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>W niektórych państwach wprowadzono powszechny obowiązek szkolny, a także zakaz pracy dzieci. Działo się tak dlatego ponieważ uważano, że wykształcenie wpłynie na poprawę sytuacji dzieci, a tym samym dorosłych i całych państw.</li> <li>Zapytaj uczniów i uczennice:</li> </ul> <p><b>Czy Waszym zdaniem, udało się zrealizować te założenia?</b></p> |  |  |

| Czas      | Cel metody   | Opis metody  | Potrzebne materiały<br>(np. flipchart, link do filmu, załącznik nr...) | Uwagi i warianty ćwiczenia<br>Na co należy zwrócić uwagę? |
|-----------|--|--|--|---|
| 5-7 minut | <ul style="list-style-type: none"> <li>Podsumowanie lekcji.</li> </ul> | <p><b>7. Zaprosz uczniów i uczennice do podsumowania lekcji, zadając poniższe pytania:</b></p> <p><b>Jak sądzicie, czy chodzenie do szkoły to obowiązek czy przywilej?</b><br/>Uczniowie odpowiadają na to pytanie stając po jednej lub drugiej (przeciwnej) stronie stali.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Nauczyciel/ka pyta wybranych uczniów dlaczego wybrali to miejsce.</li> <li>Uczniowie zostają na miejscach.</li> <li><b>Nauczyciel/ka pyta:</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Czy szkoła jest potrzebna, czy nie?</li> </ul> </li> </ul> <p>Uczniowie i uczennice odpowiadają na to pytanie ponownie wybierając przeciwne strony sali, tym razem wybierają lewą lub prawą stronę sali (w ten sposób, po dwóch rundach będą stali w czterech rogach sali).</p> <p>Nauczyciel/ka pyta wybranych uczniów dlaczego wybrali to miejsce.</p> <p>Na końcu, nauczyciel/ka kieruje pytanie do wszystkich uczniów:<br/><b>Czy chodzenie do szkoły jest obowiązkiem czy przywilejem?</b><br/>Po krótkiej rozmowie dziękuję uczniom za udział w lekcji.</p> |  |   |

| Czas    | Cel metody  | Opis metody   | Potrzebne materiały<br>(np. flipchart, link do filmu,<br>załącznik nr...) | Uwagi i warianty ćwiczenia<br>Na co należy zwrócić uwagę? |
|---------|---|---|---|---|
| 5 minut | <ul style="list-style-type: none"> <li>Przypomnienie wiadomości z poprzedniej lekcji</li> </ul> | <p><b>1. Wstęp</b></p> <p>Pytania do uczniów:<br/>Przypomnij przebieg ostatniej lekcji, zadając następujące pytania:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>Czy wiesz jakie są przyczyny braku dostępu do edukacji?</li> <li>Czy chodzenie do szkoły to obowiązek czy przywilej?</li> <li>Wyjaśnij co będziecie robić podczas najbliższej godziny lekcyjnej.</li> </ul> |   |   |

| Czas    | Cel metody  | Opis metody  | Potrzebne materiały<br>(np. flipchart, link do filmu,<br>załącznik nr...)  | Uwagi i warianty ćwiczenia<br>Na co należy zwrócić uwagę?   |
|---------|---|--|--|---|
| 8 minut | <ul style="list-style-type: none"> <li>zastanowienie się nad ideą szkoły, co jest najważniejsze w edukacji?</li> <li>porównanie różnych szkół, z różnych części świata</li> <li>zdefiniowanie terminu „szkoła”</li> </ul> | <p><b>2. Przygotowanie plakatu</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>Podziel klasę na grupy (3 - 6 grup), możesz to zrobić, prosząc uczniów aby odliczyli od 1 do 3, lub od 1 do 6, w zależności jak liczna jest klasa, i z jak licznymi grupami chcesz pracować.</li> <li>Każda z grup otrzymuje 1 pytanie/zadanie. Podpowiedz uczniom, aby podczas tworzenia swoich plakatów, starali się myśleć nie szablono, aby nie skupiali na rzeczach jedynie materialnych, ale również swoich potrzebach (czego potrzebują aby ich nauka była efektywna, komfort, poczucie bezpieczeństwa, itd.):</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>Kartki A3/A2, przybory do pisania, rysowania</li> <li>Załącznik 4.(Zdjęcia klas/szkół)</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>Warto uświadomić uczniów by zwrócili uwagę na rzeczy niematerialne, które ciężko narysować na plakacie, jak właśnie poczucie bezpieczeństwa, czy ich potrzeby fizjologiczne (jedzenie, toaleta, wypoczynek) itp.</li> <li>Jeśli nie udało się wcześniej przygotować wystawy zdjęć klas/szkół (Załącznik nr 4) , to jest na to czas teraz.</li> <li>Zdjęcia można przykleić do tablicy lub rozłożyć na ławkach.</li> <li>Warto dać uczniom mniej czasu na rysowanie, a więcej na omówienie plakatów i zdjęć.</li> </ul> |

| Czas     | Cel metody | Opis metody   | Potrzebne materiały<br>(np. flipchart, link do filmu, załącznik nr...) | Uwagi i warianty ćwiczenia<br>Na co należy zwrócić uwagę?  |
|----------|------------|---|--|--|
| 7 minut  |            | <ul style="list-style-type: none"> <li>grupa 1. - Idealna szkoła dla ucznia (Czego uczniowie potrzebują w szkole, by mogli się uczyć?)</li> <li>grupa 2. - Idealna szkoła dla nauczyciela (Czego nauczyciele potrzebują w szkole, by mogli uczyć?)</li> <li>grupa 3. - Idealna szkoła (Czego szkoła potrzebuje aby mogła działać?)</li> </ul> <p>3. Każda z grup prezentuje swoje prace + wspólnie z pozostałymi grupami dopowiadamy czego mogło zabraknąć.</p> <p>Nauczyciel/ka zadaje następujące pytania każdej z grup:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>Jakie były Wasze pierwsze pomysły które narysowaliście?</li> <li>Jak uważacie, które potrzeby w każdej grupie są najważniejsze?</li> </ul> <p>Prace uczniów należy powiesić obok zdjęć klas z załącznika numer 4.</p> <p>4. Uczniowie i uczennice mają kilka minut na obejrzenie zdjęć i porównanie ich z przygotowanymi plakatami.</p> |  |  |
| Czas     | Cel metody | Opis metody   | Potrzebne materiały<br>(np. flipchart, link do filmu, załącznik nr...) | Uwagi i warianty ćwiczenia<br>Na co należy zwrócić uwagę?  |
| 10 minut |            | <p>4. Nauczyciel stymuluje rozmowę na temat zdjęć i plakatów tak aby uczniowie i uczennice mogli stworzyć wspólną definicję szkoły, używając nie więcej niż 5 słów („Szkoła to:...“)</p>  |  | <p>Ważne aby dojść do wniosków:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>szkoła to nie musi być budynek</li> <li>nauczycielami mogą być dzieci, uczniami mogą być dorośli</li> <li>szkoła to relacje, nie przedmiot</li> </ul> |

| Czas    | Cel metody  | Opis metody   | Potrzebne materiały<br>(np. flipchart, link do filmu, załącznik nr...)       | Uwagi i warianty ćwiczenia<br>Na co należy zwrócić uwagę?   |
|---------|---|---|--|---|
| 5 minut | <ul style="list-style-type: none"> <li>Pokazanie znaczenia edukacji dla ludzi (społeczeństw – miast - państw – świata)</li> </ul> | <p><b>5. Podsumowanie - łańcuch zdarzeń</b></p> <p>Uczniowie i uczennice pracują w tych samych grupach w których pracowali wcześniej. Rozdaj kartki każdej z grup, i zadaje poniższe pytanie:</p> <p><b>Co by się stało, gdyby nie było szkół? Teraz, za 5 lat, za 20 lat, za 50 lat, za 100 lat</b></p> <p>Każda z grup odpowiada na pytanie z innej perspektywy:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>grupa 1. Co znaczyłby brak szkoły dla mnie (ucznia)?</li> <li>grupa 2. Co znaczyłby brak szkoły dla lokalnej społeczności (dzielnicy, osiedla, ulicy)?</li> <li>grupa 3. Co znaczyłby brak szkoły dla państwa (kraju, narodu)?</li> <li>grupa 4. Co znaczyłby brak szkoły dla świata?</li> <li>Odpowiedzi uczniowie i uczennice zapisują na osobnych kartkach.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>kartki,</li> <li>flamastry</li> </ul> | Można zrezygnować z jednego obszaru (tak, aby ilość była podzielna przez 3, zgodnie z ilością grup) |

| Czas    | Cel metody   | Opis metody   | Potrzebne materiały<br>(np. flipchart, link do filmu, załącznik nr...)                             | Uwagi i warianty ćwiczenia<br>Na co należy zwrócić uwagę? |
|---------|--|---|--|---|
| 5 minut | <ul style="list-style-type: none"> <li>Pokazanie znaczenia edukacji dla ludzi (społeczeństw – miast - państw – świata)</li> </ul>                                    | <p><b>6. Po tym jak wszystkie grupy, skończą pracę nad swoimi pytaniami, zaprosz uczniów i uczennice do prezentacji wypracowanych odpowiedzi:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>Uczniowie i uczennice tworzą z siebie łańcuch, każda grupa jest osobnym ogniwem. Trzymając przed sobą kartki ze spisnymi odpowiedziami, odczytują głośno swoje argumenty i wspólnie zastanawiają się jak mógłby być łańcuch wydarzeń, gdyby na świecie zabrakło szkół</li> </ul>                         | <ul style="list-style-type: none"> <li>Wypracowane przez uczniów karki z odpowiedziami.</li> </ul> |   |
| Czas    | Cel metody   | Opis metody   | Potrzebne materiały<br>(np. flipchart, link do filmu, załącznik nr...)                             | Uwagi i warianty ćwiczenia<br>Na co należy zwrócić uwagę? |
| 5 minut | <ul style="list-style-type: none"> <li>Poznanie opinii uczniów i uczennic, dotyczące przebytej lekcji (merytoryczność warsztatów oraz zastosowane metody)</li> </ul> | <p><b>7. Poproś uczniów aby zajęli swoje „stałe” miejsca w klasie, a następnie zadaj im poniższe pytania, chcąc dowiedzieć się, co dla nich znaczyły minione dwie lekcje:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>Czego uczniowie dowiedzieli się w czasie zajęć?</li> <li>Co zapamiętali?</li> <li>Co się im podobało, co nie?</li> <li>Odpowiedzi uczniów i uczennic zapisz na kartce papieru, lub zapamiętaj, traktując je jako rekomendacje na przyszłą realizację scenariusza.</li> </ul> |  |   |

## Załącznik 1. Historie dzieci.

### Pedro z Gwatemali

Cześć, to ja, Pedro! Mieszkam w obozie dla uchodźców, który nazywa się El Triunfo, w Gwatemali. Tutaj się urodziłem. Jeszcze kilka lat temu ludzie w moim kraju walczyli ze sobą w długiej i krwawej wojnie. W tamtych czasach życie w miejscu, gdzie mieszkali moi rodzice było bardzo niebezpieczne, więc rodzice musieli opuścić swoją wioskę i przeprowadzić się do tego obozu, gdzie w końcu mogli poczuć się bezpiecznie. Opowiadali, że kiedy opuścili wioskę, ich dom, szkoła i cała wieś zostały zniszczone.

Obóz co prawda nie jest taki sam jak wioska, ale staramy się robić wszystko co w naszej mocy, aby był dobrym miejscem do życia. Każdego ranka pomagam mamie robić tortille, a potem razem z ojcem doglądamy zwierząt. Najbardziej lubię popołudnia, bo wtedy idę do szkoły. Bardzo długo nie było tu szkoły, ale teraz mogę chodzić do niej codziennie. To dla mnie bardzo ważne, ponieważ kiedy dorosnę chcę zostać lekarzem, żeby opiekować się ludźmi, którzy mieszkają w naszym obozie.

### Pierre z Francji

Nazywam się Pierre, jestem Francuzem i mam 11 lat. Chodzę do szkoły podstawowej w Tuluzie. Zajęcia zaczynamy codziennie o 8.30, więc rano muszę się spieszyć, żeby zdążyć zjeść śniadanie i spakować plecak. Mama szykuje mi płatki, mleko i sok, ale soku przeważnie nie zdążę wypić i zabieram go ze sobą.

Do 12.00 mamy lekcje, a potem jest przerwa na lunch (czytaj lancz), który jemy wszyscy razem w szkolnej kantynie. Przeważnie dają nam mięso, jarzyny, wodę mineralną i deser (jogurt albo bułkę z czekoladą). Potem znów są lekcje do 17.00. Często mamy gimnastykę, a w środy po południu chodzimy na basen albo na lodowisko. Jestem w szkole długo,

### Linda z Kenii

Nazywam się Linda, mam 12 lat i mieszkam w Kenii. Ja i mój młodszy brat mieszkamy z babcią i dziadkiem, bo nasi rodzice zmarli na AIDS. Oboje z bratem musimy pomagać w domu, bo dziadkowie nie mają tak dużo siły. W naszym kraju dziewczyny wykonują więcej prac niż chłopcy. Ja wstaję o 7.00, a latem nawet o 6.00. Muszę przynieść wody, a do studni jest 2 kilometry i często jest przy niej kolejka. Babcia daje mi na drogę banana albo mango.

Lekcje zaczynają się od 9.00, ale ja czasem się spóźniam, gdy przy studni jest duża kolejka. Bardzo lubię chodzić do szkoły, chciałabym ją skończyć i uczyć się dalej, ale to będzie niemożliwe, bo szkoły średnie w Kenii są płatne. A dziadków już teraz ledwo stać na mundurek i przybory szkolne. Kto nie ma mundurka, nie może chodzić do szkoły, a kto nie skończy szkoły, ten nie dostanie pracy.

W szkole uczymy się do 16.00 z przerwą na posiłek. Jedzenie przynosimy z domu, a jak ktoś zupełnie nic nie ma, to może dostać warzywa z naszego szkolnego ogródka. Ja czasem też dostaję. Albo babcia daje mi kawałek sera i placek z prosa.

Po lekcjach szybko wracam do domu, żeby pomóc babci doić kozy i robić ser. Babcia sprzedaje go potem na targu i może kupić żywność, ubranie i inne potrzebne rzeczy. O 19.00 jemy kolację, ryż lub maniok z warzywami. Potem odrabiam lekcje, ale nie mogę siedzieć zbyt długo, bo nafta do lampy jest droga. Najwyżej do 21.00.

### Mali z Sudanu

Nazywam się Mali, mam 13 lat i żyję w Sudanie. W naszej prowincji Darfur panuje wojna. Wszystko zaczęło się od suszy, brakowało wody dla rolników, którzy uprawiali ziemię i dla pasterzy, którzy hodowali bydło. Wtedy zaczęła się ta wojna.

Do naszej wsi przyszli źli ludzie, wygnali wszystkich z domów, podpalili wieś i zatruli studnię. Zastrzelili wszystkich mężczyzn, także mojego tatę i dziadka. Przez wiele dni uciekałyśmy z innymi kobietami i dziećmi w stronę granicy.

Teraz razem z mamą, ciocią, moimi siostrami i babcią mieszkamy w obozie dla uchodźców. Rano wstajemy wszystkie jak najwcześniej, nawet o 6.00, żeby zdobyć wodę, opał i żywność. Babcia z siostrami idą ustawić się w kolejce do punktu rozdawania żywności. Czasami dostaną mąkę, proso, olej albo cukier. Nieraz czekają na dostawę wiele godzin. Mama idzie do studni po wodę. Tam jest wielka kolejka i trzeba długo czekać, ale teraz jest lepiej niż kiedyś, bo mamy studnię wybudowaną przez organizację z Polski. Woda jest czysta i jest jej dość dla wszystkich.

Ja z ciocią idziemy bardzo daleko poza teren obozu, żeby znaleźć coś na opał. Kiedyś chodziłyśmy bliżej, ale wszyscy z obozu potrzebują rozpalić ognisko i coś ugotować, więc przez wiele kilometrów ciągnie się goła ziemia, na której leżą tylko kamienie. Prawdziwa pustynia. Chodzimy całą grupą, bo boimy się bandytów, którzy napadają na kobiety i porwują je.

Jak wracamy, to jest już 17.00 albo 18.00. Jesteśmy bardzo zmęczone, ale na szczęście babcia z mamą już mają coś dla nas do zjedzenia – placki z prosa, zupę z mąki i oleju, czasem trochę mleka. Ale mleko jest raczej dla moich sióstr, bo one są jeszcze małe.

O 19.00 jestem już bardzo zmęczona, więc leżę w namiocie i przypominam sobie jak kiedyś dobrze żyło się w naszej wiosce, jak żył tata i dziadek, jak mogłam chodzić do szkoły.

### Ling-Liu z Chin

Nazywam się Ling-Liu, mam 12 lat i mieszkam w Chinach. W ubiegłym roku w naszej okolicy przez pół roku nie padał deszcz. Nie urosło zboże, ani warzywa, więc tata musiał pożyczyć na jedzenie od naszego bogatego sąsiada. W tym roku plony też były słabe, a pożyczkę trzeba było spłacić. Sąsiad ma fabrykę w mieście, więc dopóki nasza rodzina nie spłaci długu ja i mój brat pracujemy w tej fabryce. Nie wiem, jak długo to będzie trwało.

Śpimy w drewnianej szopie na matach rozłożonych na ziemi, do przykrycia mamy tylko stare, podarte koce, a noce bywają bardzo zimne. Rano o 6.00 budzi nas nadzorca, musimy się spieszyć, bo kto nie zdąży, nie dostanie herbaty i garści ryżu zawiniętej w liść kapusty. minam sobie jak kiedyś dobrze żyło się w naszej wiosce, jak żył tata i dziadek, jak mogłam chodzić do szkoły.

życzyć na jedzenie od naszego bogatego sąsiada. W tym roku plony też były słabe, a pożyczkę trzeba było spłacić. Sąsiad ma fabrykę w mieście, więc dopóki nasza rodzina nie spłaci długu ja i mój brat pracujemy w tej fabryce. Nie wiem, jak długo to będzie trwało.

Śpimy w drewnianej szopie na matach rozłożonych na ziemi, do przykrycia mamy tylko stare, podarte koce, a noce bywają bardzo zimne. Rano o 6.00 budzi nas nadzorca, musimy się spieszyć, bo kto nie zdąży, nie dostanie herbaty i garści ryżu zawiniętej w liść kapusty. Od 7.00 pracujemy: szyjemy bawełniane koszulki, spodenki i bluzy. Maszyny są bardzo stare, często się psują, a dzieci nie znają się dobrze na takiej pracy, więc zdarzają się wypadki. Nadzorca stale na nas krzyczy i straszy nas, że jak nie będziemy się starać, to pójdziemy do gorszej pracy.

Od 7.00 pracujemy: szyjemy bawełniane koszulki, spodenki i bluzy. Maszyny są bardzo stare, często się psują, a dzieci nie znają się dobrze na takiej pracy, więc zdarzają się wypadki. Nadzorca stale na nas krzyczy i straszy nas, że jak nie będziemy się starać, to pójdziemy do gorszej pracy.



## Załącznik 2

### Krok w przód, krok w tył.

Jeśli Twój bohater/bohaterka:

- Chodzi do szkoły robisz krok w przód.
- Po szkole ma wolny czas robisz krok w przód.
- Musi pracować robisz krok w tył.
- Mieszka z rodzicami robisz krok w przód.
- prawdopodobnie pójdzie na studia robisz krok w przód.
- w jego/jej kraju była lub jest wojna robisz krok w tył.
- jest dziewczynką robisz krok w tył.
- ma dostęp do bezpłatnej nauki w szkole robisz krok w przód.
- ma w domu bieżącą wodę robisz krok w przód.
- wieczorem bywa bardzo mocno zmęczony robisz krok w tył.
- prawdopodobnie ma łatwy dostęp do internetu robisz krok w przód.
- należy do rodziny, której nie stać na edukację swoich dzieci robisz krok w tył.
- mieszka w murowanym domu robisz krok w przód.
- ma wygodne łóżko robisz krok w przód.
- bardzo często pomaga rodzicom/opiekunom także w trudnych pracach domowych robisz krok w tył.
- czasem przez obowiązki domowe spóźnia się do szkoły robisz krok w tył.
- lubi się uczyć robisz krok w przód.

## Załącznik 3

| imię bohatera/<br>bohaterki   | Pedro z Gwatemali | Pierre z Francji | Linda z Kenii | Mali z Sudanu | Ling-Liu z Chin |
|---|-------------------|------------------|---------------|---------------|-----------------|
| czy bohater/bohaterka chodzi do szkoły?                             |                   |                  |               |               |                 |
| jeśli nie chodzi, dlaczego?   |                   |                  |               |               |                 |
| czy bohater/bohaterka ma jakąś trudność w dostępie do szkoły? Jaką? |                   |                  |               |               |                 |

## Szkoły Współczesne

### Załącznik 4. Zdjęcia współczesnych szkół/uczniów



Uczennice siedzące w części szkoły przeznaczonej dla dziewcząt. Szkoła nie ma budynku. Zajęcia odbywają się na świeżym powietrzu, w cieniu sadu.

Bamozai, niedaleko Gardez, Paktya prowincji Afganistanu.





Nauka w terenie. Nauczyciel William Kraegel pokazuje skały uczniom pierwszej klasy.

Montgomery County, Stany Zjednoczone





Dzieci w wieku sześciu i siedmiu lat w szkole Gifted Hands Educational Centre w slumsie Kibera w Nairobi, w Kenii. W 2003 roku, darmowa edukacja została przywrócona w Kenii – opłaty były normą od 1980 roku.

Noor Khamis / Reuters





Zahara Mohammed ma 12 lat. Przeprowadza na lepsze pastwiska zwierzęta należące do jej rodziny. Pochodzi z pasterskiej rodziny.

Etiopia, 2014 rok.





Syryjskie dzieci uchodźców uczestniczą w lekcji w tymczasowej klasie zorganizowanej przez UNICEF w północnym Libanie, lipiec 2014 r.





Nie wszyscy uczniowie są dziećmi. Guillermo Valenzuela uczy klasę szkoły podstawowej w programie wieczorowym (popołudniowym) dla dorosłych zwaną Laura Vicuña School, w ruchliwej dzielnicy Santiago, Chile.

Ivan Alvarado / Reuters



12 klasa z Khabazela High School w czasie odpoczynku w ich klasie w Embo, na zachód od Durban, Republika Południowej Afryki. Według spisu z 2011 roku tylko 41,7% ludności Republiki Południowej Afryki miał wykształcenie średnie lub wyższe.

Rogan Ward / Reuters





Ekaterine Tsipuria pozuje do zdjęcia z 5 klasą w szkole publicznej w Tbilisi, Gruzja. Kraj został rozbity przez wybuch wojny z Rosją w 2008 roku, i powoli się odbudowuje.

David Mdzinarishvili / Reuters



Te dzieci mają klasę na szkolnej łodzi, która nazywa się Municipal School Sao Jose II. Pływa wzdłuż Amazonki w obszarze wiejskim w Manaus, Brazylia.

Bruno Kelly / Reuters





Dzieci z plemienia Satere Mawe. Szkoła znajduje się w miejscowości Sahu Ape, w Brazylii, w stanie Amazonas. Plemię liczy około 13.000 osób, których podstawowa działalność koncentruje się wokół uprawy guarany, pobudzającej rośliny silniejszej od kawy.

Bruno Kelly / Reuters





W Tunezji, edukacja jest priorytetem. W 2012 roku ponad 21% budżetu państwa zostało przeznaczonych na edukację. Uczniowie na zdjęciu pokazują, jak uważnie słuchają swojego nauczyciela

Anis Mili / Reuters





Uczniowie z publicznej szkoły podstawowej im. San Frantzisko pozują ze swoją nauczycielką Marisq Solaguren. Szkoła znajduje się w baskijskim miasteczku rybackim Bermeo, na północnym Atlantyku u wybrzeży Hiszpanii.

Vincent West / Reuters





Uczniowie pierwszej klasy i ich nauczyciel, Teruko Takakusaki, podczas godziny wychowawczej w Takinogawa Elementary School w Tokio, Japonia.

Toru Hanai / Reuters





Mashal Model School została założona na przedmieściach Islamabadu w Pakistanie, przez Zeba Husain aby uczyć dzieci z ubogich rodzin z różnych części Pakistanu i Afganistanu. Wielu uczniów poza szkołą pracuje jako uliczni sprzedawcy, zmiataacze, myją samochody, żebrzą.

Caren Firouz / Reuters





Mohammad Ayoub uczy uczniów piątej klasy w miejscowym parku w Islamabadzie. Ayoub - pakistański urzędnik, rozpoczął program edukowania dzieci żyjących w złych warunkach w 1985 roku. Z własnych pieniędzy kupuje potrzebne rzeczy. Wraz z wolontariuszami uczy angielskiego, urdu (miejscowy język) i matematyki. Podczas ładnej pogody uczą się w parku, w porze deszczowej uczą się w pomieszczeniu.

Caren Firouz / Reuters





Uczniowie pierwszej klasy po zakończeniu ćwiczenia z języka angielskiego. Szkoła znajduje się w Rafah na południu Strefy Gazy na terytoriach palestyńskich.

Ibraheem Abu Mustafa / Reuters



Uczniowie Timoteo Paez High School w Manili na Filipinach. Zajęcia odbywają się na korytarzu do czasu wybudowania nowego budynku szkoły.

Romeo Ranoco / Reuters





Nguyen Thi Phuong uczy trzecią klasy w szkole podstawowej Van Chai w prowincji Dong Van w Wietnamie. Phuong uczy klasę we wsi, gdzie mieszkała przez 23 lat bez energii elektrycznej i książek.

Kham / Reuters



Ana Dorrego pozuje z jej uczniami w szkole wiejskiej Agustin Ferreira, na obrzeżach Minas w Urugwaju. Szkoła ma 12 uczniów w wieku od 4 do 11 lat i tylko jednego nauczyciela. Oprócz zwyczajnych lekcji, niektóre zajęcia dotyczą także dojenia krów, sadzenia warzyw i gotowania.

Andres Stapff / Reuters





Uczniowie szkoły Madrasah Nurul Iman. Jest to szkoła. Znajduje się poza stolicą Malezji, Kuala Lumpur. Uczniowie, znani tahfiz lub huffaz, uczą się Koranu, świętej księgi Islamu.

Olivia Harris / Reuters



Scenariusz jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Polska (CC BY 3.0). Pewne prawa zastrzeżone na rzecz autorów oraz Polskiej Akcji Humanitarnej. Utwór w tej wersji powstał w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej realizowanego za pośrednictwem MSZ RP w roku 2016. Zezwala się na dowolne wykorzystanie utworu, pod warunkiem zachowania ww. informacji, w tym informacji o stosowanej licencji, o posiadaczach praw oraz o programie polskiej współpracy rozwojowej. Treść licencji jest dostępna na stronie <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl>